

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju

Odbojka na pijesku:
Antropološko istraživanje odnosa suigrača kroz prizmu uloge vođe u timu

Diplomski rad

Filip Silić
Mentor: Dr.sc. Goran Pavel Šantek

Zagreb, 2016.

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad "Odbojka na pijesku: antropološko istraživanje odnosa suigrača kroz prizmu uloge vođe u timu" izradio potpuno samostalno uz stručno vodstvo mentora dr.sc. Gorana Pavela Šanteka. Svi podatci navedeni u radu su istiniti i prikupljeni u skladu s etičkim standardom struke. Rad je pisan u duhu dobre akademske prakse koja izričito podržava nepovredivost autorskog prava te ispravno citiranje i referenciranje radova drugih autora.

Filip Silić

SADRŽAJ

UVOD	Error! Bookmark not defined.
GRUPA	4
KOHEZIJA.....	8
VODSTVO.....	17
ZAKLJUČAK	25
POPIS LITERATURE	26
SAŽETAK.....	29

UVOD

Niti jedan tim ne čini zbroj pojedinaca, pa tako ni u odbojci na pijesku. Štoviše, odbojka na pijesku odličan je primjer upravo suprotnog; visokog stupnja kohezije i kompleksnosti unutartimskih odnosa. Najčešći komentari uz odbojku na pijesku vežu se uz gola, utrenirana ženska i muška tijela, ljeto, opuštenu atmosferu, zabavu na plaži, i česti komentar među samim akterima tog sporta je kako odbojka na pijesku nije samo sport, već i način života. Odbojka na pijesku sport je kojim se bavim četvrtu godinu, no zbog svoje predanosti i zaljubljenosti imam osjećaj da me prati puno duže, te mogu potvrditi kako uistinu jest način života, a ne samo sport. No, igrajući i upoznavajući sam sport mogu potvrditi i kako je puno više od osunčanih tijela i ljetne zabave. Ono što ga čini specifičnim jest način igre: igra se dva protiv dva igrača, nema zamjena, i smatram kako ga upravo te dvije činjenice čine toliko kompleksnim. Ne postoji mnogo sportova koji se igraju u parovima; najčešće se radi o individualnim i timskim (od pet igrača pa naviše). Iznimno je fizički i psihički zahtjevan sport, te uz to postoji element unutartimskih odnosa, koji je od veoma bitne važnosti, a ovim radom to kanim i istražiti.

Od početka svoje karijere upravo su mi odnosi suigrača u timu najzanimljiviji aspekt igre. Nemali broj puta pronašao sam se u situaciji kako prateći neku utakmicu u biti ne pratim utakmicu niti trenutni rezultat, već sam začaran odnosom suigrača. Neke ekipe jednostavno je „lijepo za vidjeti“, a neke nije, iako je meni ova druga kategorija možda i zanimljivija za pratiti. Kao i u svakom sportskom timu, tako su i u odbojci na pijesku česti unutartimski nemiri i sukobi, no česti su i trenutci ljubavi, podrške i sreće.

Polazišna pretpostavka ovog rada je kako je odbojka na pijesku sport u kojem mora postojati „kemija“ među suigračima, a kao posebno zanimljiv aspekt tog odnosa vidim ulogu vodstva u timu, te na koji način ono utječe na performans, na sam odnos suigrača unutar a i van terena. Teorijsku okosnicu rada čine brojni članci i knjige sociološke i psihološke literature koji se tiču grupe, grupnih procesa, grupne kohezije, vodstva, psihologije sporta i dr., a kazivači su igrači i igračice koji se aktivno bave, ili su se bavili odbojkom na pijesku, koji su na neki način obilježili scenu odbojke na pijesku u Hrvatskoj, a za koje smatram kako su mi dovoljno zanimljiv materijal za ispitivanje. Do njihovog pristanka na intervjuiranje nije bilo teško doći, pošto sam sa svima od njih u veoma dobrom odnosu. Autorefleksijom se neću baviti, jer smatram kako bi rezultati bili presubjektivni, a od toga se želim ograditi. Tako da metodologiju,

uz iščitavanje literature, čine intervjui, te sudjelovanje (na odbojkaškoj sceni) s promatranjem , koje traje, eto, već četvrtu godinu.

Poseban vjetar u leđa za odabir teme dala mi je činjenica kako se u Hrvatskoj do sad (a nisam uspio pronaći ni odgovarajuću stranu literaturu), s područja društveno-humanističkih znanosti, nitko nije sustavno bavio istraživanjem odbojke na pijesku, te za ovaj rad korisna literatura i ne postoji. Odbojka na pijesku sport je koji je u Hrvatskoj definitivno u razvoju, te je kroz svoju povijest imao svojih uspona i padova. U nastavku će biti nešto više govora o tome, no prvo kratak uvod u same tehnikalije igre, te pregled odbojke na pijesku na svjetskoj sceni.

Odbojka na pijesku varijanta je popularnijeg dvoranskog tipa odbojke, no u samom startu bitno je naglasiti kako su to, iako na prvu dva vrlo slična sporta, zapravo dva vrlo različita sporta. Osim odbojkaških elemenata igre (cilj je s maksimalno tri dodira loptu uputiti preko mreže tako da padne u protivničko polje, ili prisiliti protivnika da napravi grešku), i visine mreže (kod muškaraca 243 cm, kod žena 224 cm), manje-više sve je različito. Drugačija lopta, dosta izmijenjena pravila igre, stroži kriteriji kod većeg broja tehničkih elemenata, manje igrača (2 po timu, za razliku od 6 u dvoranskoj odbojci), nema zamjena, utakmicu dobiva ekipa koja prva osvoji dva seta (set se igra do 21), odlučujući treći set se igra do 15, svakih 7 poena ekipe mijenjaju strane (svakih 5 poena u trećem setu), manji teren (8m x 8m sa svake strane mreže, za razliku od 9m x 9m u dvoranskoj odbojci), igra se u svim vremenskim uvjetima (osim ako vremenske prilike ugrožavaju život, npr. grmljavina, oluja i sl.), i ono najbitnije: podloga je pijesak, s propisanom dubinom od 30 – 50 cm, a igra se bos.

Zbog neadekvatnih uvjeta za trening u hladnijim razdobljima godine (nedostatak adekvatne dvorane s terenima odbojke na pijesku u kojoj bi se moglo trenirati i tijekom jeseni, zime i proljeća) igrači i igračice odbojke na pijesku u Hrvatskoj ograničeni su na trening najčešće samo tijekom ljeta, odnosno kad zatopli. Upravo iz tog razloga velik broj naših igrača i igračica, kad zahladi i sezona odbojke na pijesku završi (najčešće rujan), seli se u dvoranu i trenira dvoransku odbojku. Kako sam i ja jedan od takvih igrača, iz prve ruke mogu potvrditi kako je pješćana varijanta odbojke puno zahtjevnija od dvoranske, kako fizički tako i psihički. Po pijesku se naprosto puno zahtjevnije kretati nego po tvrdoj podlozi, a činjenica kako se odbojka na pijesku često igra i na 35 °C i više, kao i na 15°C i manje, po suncu, kiši i vjetru, samo dodatno ide u prilog gore navedenoj tvrdnji.

Počeci odbojke na pijesku sežu do kraja 19-tog stoljeća. Konkretno, 1985. godine odbojku (koja je temelj odbojke na pijesku) kao igru osmišljava Amerikanac William G. Morgan, direktor kršćanske zajednice mladih ljudi (Y.M.C.A.) iz Holyoke-a, koji je ujedinio elemente košarke, bejzbola, tenisa i rukometa kako bi osmislio igru za biznismene koji su htjeli neku novu igru s manje fizičkog kontakta od košarke. Nakon SAD-a, odbojka se širi u Kanadu (1900.), Kubu (1906.), Japan (1908.), Kinu (1911.), Francusku (1915.) i to za vrijeme Prvog Svjetskog Rata na plažama Normandije i Bretanje. Kolijevka odbojke na pijesku vrlo vjerojatno su Havaji (1915.), kasnije se razvija i u Italiji, Rusiji, i Indiji (1917.) i ostatku Europe (1918.). Iako su postojale glasine o odbojci na pijesku na Havajima, prvi pravi tereni odbojke na pijesku, i pravom kolijevkom odbojke na pijesku smatra se Santa Monika u Kaliforniji. Tada se igralo „šest na šest“. 1930. godine odigrana je prva utakmica „dva na dva“ u Santa Moniki, a prvi službeni turnir 1947. godine u State Beach-u u Kaliforniji, a nagrada je bila Pepsijev paket pića. Popularnost odbojke na pijesku je sve više i više rasla, širila se na razne lokacije po kalifornijskim plažama, i s vremenom je postala zabavni šou u koji su se uključivala i natjecanja ljepote. 1950. godine održan je prvi turnir u Brazilu. Prvo svjetsko prvenstvo održalo se 1976. godine na plaži Pacific Palisades. Od tada odbojka na pijesku doživljava vrtoglavi razvoj i profesionalizaciju. Paralelno s popularnošću raste i nagradni fond turnira, i kao zanimljiv podatak valja istaknuti da je odbojka na pijesku osamdesetih godina prošlog stoljeća bila sport s najvećim porastom nagradnog fonda u svijetu. Krajem osamdesetih prosječni nagradni fond turnira u SAD-u iznosio je oko 50000 američkih dolara. 1992. godine odbojka na pijesku uključuje se kao demonstracijski sport na Olimpijskim igrama u Barceloni, a četiri godine kasnije u Atlanti uvrštena je u službeni program, i od tada je jedan od najposjećenijih sportova na svakim održanim Olimpijskim igrama. (History of beach volleyball 2016)

U Hrvatsku odbojka na pijesku dolazi tek početkom devedesetih godina prošlog stoljeća. Prvo igralište s propisanim službenim dimenzijama izgrađeno 1989. godine u Zagrebu, na Jarunu. 1994. održano je prvo hrvatsko prvenstvo u odbojci na pijesku u Umagu, a ranije te iste godine prvi turnir u Puli. 1995. godine održano je osam turnira koji su se bodovali za prvenstvo Hrvatske (Hodak 1999: 23). Od 2004. do 2008. godine, Zagreb je bio jedna od stanica svjetske lige, odnosno domaćin najboljim igračima na svijetu. Dugi niz godina VIP kao glavni sponzor organizirao je seriju turnira pod nazivom VIP TOUR, i ti dani se smatraju zlatnim u povijesti odbojke na pijesku u Hrvatskoj, što zbog broja igrača i igračica, a što zbog cjelokupnog interesa javnosti za taj sport. 2005. godine pokreće se klupsko prvenstvo Hrvatske u odbojci na pijesku, što Hrvatsku čini jednu od rijetkih (ako ne i jedinu) zemalja u kojima se igra klupsko prvenstvo.

Naime, u svijetu nije uobičajeno klupski tip nacionalnog prvenstva, već se turniri uglavnom organiziraju kao pojedinačni (Čulina i Paradžik 2010: 520). Nakon odlaska VIP TOUR-a u Hrvatskoj interes za odbojkom na pijesku lagano pada, no ipak se održavaju turniri svjetskog i europskog ranga u mlađim dobnim kategorijama, kao i poneki seniorski turnir europskog ranga. Interes ponovno raste 2015. godine kada svjetska liga ponovno dolazi u Hrvatsku, konkretno u Poreč, i svrstava turnir u Poreču u najjače turnire na svijetu.

GRUPA

Kao što sam na samom početku spomenuo, niti jedan tim ne čini zbroj pojedinaca. Asch (1952 prema: Brown 2006:5) je iznio dobru analogiju s kemijom. Voda (H₂O) se sastoji od elemenata vodika i kisika, no ima drugačije karakteristike i od vodika i kisika. Pod specifičnim uvjetima vodik i kisik proizvode tvari sa bitno drugačijim karakteristikama od vode, npr. led i para. Stoga voda nije samo jednostavan spoj svojih sastavnih elemenata, nego ovisi o rasporedu i ponašanju tih istih elemenata. Tako je i sa ljudima, tj. grupama.

Poznata je izreka kako je čovjek, prije svega, društveno biće. Od samih početaka ljudskog postojanja čovjek se, iz raznih razloga, na ovaj ili onaj način, formira u grupe. Iako se na prvu čini kako je grupu, kada nađemo na nju, jednostavno prepoznati, literatura vrvi svakojakim definicijama riječi *grupa* i pridaje mu raznovrsna značenja. Tome je tako jer grupe dolaze u raznim oblicima, formiraju se iz različitih razloga, ali i zato što se razni teoretičari bave raznim karakteristikama grupe (Stangor 2004:15). Neki teoretičari iskustvo zajedničke sudbine stavljaju kao prioritet (npr. Židovi u vrijeme nacizma), neki naglašavaju važnost postojanja neke formalne ili implicitne socijalne strukture (npr. obitelj), a neki pak naglašavaju važnost interakcije „licem u lice“ kao elementarnog obilježja grupe. Za neke autore od ključne je važnosti samokategorizacija, odnosno doživljavanje sebe kao pripadnika grupe. Doista, teško je zamisliti grupu čiji pripadnici ne doživljavaju sebe kao dio te grupe. Grupa bi, prema tome bila, skupina od dva ili više pojedinaca koji definiraju sebe kao njezine članove i kad njezino postojanje prepoznaje barem netko drugi (Brown 2006: 3). Nešto složeniju definiciju grupe daje Bezić:

"Grupa, u širokom značenju, jest svako sabiranje ljudi ili stvari na način da tvore jednu cjelinu. Ovdje nas grupa zanima jedino kao ljudska skupina. Odmah naglašavamo da nju treba razlikovati od gomile (gdje množina ljudi stoji jedan pored drugoga, bez cilja

i veze) i mase (gdje je mnoštvo skupa, ali ne tvori zajednicu). Grupa je maleni broj ljudi koje okuplja zajedno isti cilj, određene zajedničke vrednote i skupno nastojanje da ih ostvare. Opširnije rečeno: grupa je skup osoba koje se trajno ili za neko vrijeme sastaju s određenim svrhama, međusobno usko komuniciraju te, vođeni istim idealom i poštujući iste norme vladanja, ostvaruju neku zajedničku akciju. Da se može stvoriti grupa, potrebna je dakle prostorna, vremenska i duhovna povezanost jedne male ljudske zajednice" (Bezić 1975: 315).

Veoma dobro objašnjenje glavnih faktora u formiranju grupe (a kasnije u tekstu i u životu grupe) daje Stangor (2004: 17-21). Kao prvo, vjerojatno ključno obilježje društvene grupe navodi sličnost. Grupa je grupa samo onda kad su njezini članovi slični. Stupanj sličnosti može biti visok i nizak, no u svakom slučaju on je uvijek prisutan; ako ništa drugo, članovi neke grupe slični su po tome što su članovi te grupe. Ako pojedinci dijele slična razmišljanja i vjerovanja, sličnog su karaktera, zanimaju ih slične stvari i sl., tada je vjerojatno da će formirati grupu. No, ako je mnogo različitosti između pojedinaca, i postoji velik nesrazmjer u razmišljanjima, ponašanju, vrijednostima, vjerovanjima i sl., tada će grupa sačinjena od takvih pojedinaca vjerojatno biti „loša“ grupa. Ljudi se formiraju u grupe upravo zbog sličnosti odnosno istog ili sličnog interesa, a grupe se najčešće raspadaju zbog različitosti, odnosno kad više ne postoji sličnost koja bi je održavala. Sličnost je od velike važnosti za grupu iz razloga što se ljudima najčešće sviđaju ljudi koji su im po nekim karakteristikama slični, a s druge strane ne sviđaju im se ako su različiti od njih. U odbojci na pijesku sličnost i sviđanje od presudne su važnosti u formiranju tima. Rijetki su slučajevi gdje su dva „pjeskaša“ ili dvije „pjeskašice“ (kako se u slengu nazivaju odbojkaši/ce na pijesku) odlučili formirati tim i igrati zajedno iako nisu slični i ne sviđaju se jedan drugom. Ovdje se ponovno provlači važnost igranja u parovima, tj. specifičnost odbojke na pijesku kao sporta. U timskim sportovima sa npr. pet i više igrača čest je slučaj da se neki pojedinci ne preferiraju ili ne podnose, no stabilnost takvog tima isto tako je često nenarušena jer je takav tim sačinjen od većeg broja ljudi, i moguće je biti u lošem odnosu s jednim suigračem, a dobrim sa svim ostalima. Poslužit ću se svojim primjerom u dvoranskom tipu odbojke. U svakom klubu u kojem sam igrao (govorimo dakle o dvoranskoj odbojci) postojao je netko s kim izvan terena vjerojatno ne bih uopće provodio vrijeme, no to nimalo nije utjecalo na koheziju tima. Štoviše, često se dogodilo da upravo zbog niskog stupnja kohezije van terena, s tim suigračem na samoj utakmici razvijem visok stupanj kohezije. U odbojci na pijesku toga nema. Samo je dvoje igrača u timu, sva interakcija odvija se između ta dva igrača, nema treće osobe. Dakle, veličina grupe od velike je važnosti za prirodu te grupe.

Tim odbojke na pijesku je najmanji oblik grupe, i specifičan je zbog toga što isključenjem samo jednog člana grupe ta grupa prestaje postojati. Stoga se u takvim grupama često razvija posebno intenzivna povezanost (Forsyth 2014:4). No, postoje razilaženja u mišljenjima o paru kao grupi. Forsyth (ibid.) tako navodi neke autore koji daju jake argumente zašto par ne bi trebao biti smatran grupom, kao i autore koji smatraju da bi, što ponovno govori u prilog specifičnosti odbojke na pijesku. Tim odbojke na pijesku se najčešće stvara od strane samih igrača, i to prema upravo spomenutim kategorijama sličnosti i svidanja. Todd Rogers, jedan od najuspješnijih pjeskaša, na slikovit je način opisao formiranje tima u odbojci na pijesku:

„To je dosta slično braku. Top ekipe se doslovno počnu nalaziti, jedan nazove drugog: »Hej, bi li volio igrati sa mnom?« i na neki način to je prvi spoj. Nakon toga se nalazite, odlazite na pijesak, trenirate, i svaki od tih susreta je drugi spoj, treći spoj itd. Kada dođete do desetog spoja, tada kažete: »Ok, ovo izgleda prilično dobro, sviđa mi se to što vidim«. Onda krenete dalje, bliži se ljeto, bliži se sezona, i na svakom susretu imate stvari koje bi doslovno imali i u braku. Na terenu ste zajedno 10 do 15 sati tjedno, a van terena 100 pa i više ako uzmemo u obzir da cijelo vrijeme spavate u istoj sobi. Ako se ne slažete van terena mislim da je prilično teško.“ (Masters 2013)

Drugi bitan faktor u formiranju grupe su interakcija i međuovisnost. Interakcija posebno dolazi do izražaja u grupama s malim brojem članova, pa je kao takva od velike važnosti u formiranju tima odbojke na pijesku. Stangor (2004:19) poseban naglasak stavlja na međuovisnost kao svojevrsnu izvedenicu interakcije. Nije jedini koji naglašava važnost međuovisnosti. Tako npr. Cartwright i Zander (1968:46, prema: Stangor 2004:16) definiraju društvenu grupu općenito kao zbroj pojedinaca koji su u nekoj vrsti odnosa koji ih čini međuovisnima. Da bi grupa funkcionirala, svaki pojedinac mora raditi svoj posao. Jedan član grupe radi jedno, kako bi drugi mogao raditi drugo i obrnuto. Kada su članovi grupe međuovisni veći je stupanj kohezije, i veća je vjerojatnost za suradnjom i komunikacijom koja opet vodi do veće produktivnosti. Ovo je posebno naglašeno u odbojci na pijesku. Nije izvedivo da tim funkcionira a da jedan od dvojice igrača u terenu ne radi svoj posao, tj. da se ne drži dogovorenog plana igre, odnosno taktike.

Treći bitan faktor u formiranju grupe je razvoj grupne strukture. Grupna struktura su pravila koja definiraju grupne norme, uloge i status. Drugim riječima, to su pravila igre. Norma je način razmišljanja, osjećanja, ili ponašanja koje se smatra normalnim, odnosno prihvatljivim od strane članova grupe. Ono što je norma u jednom timu, ne mora biti i norma u drugom timu. Koncept uloge u odbojci na pijesku posebno je vidljiv. U 90% slučajeva jedan igrač (najčešće

viši) ima ulogu blokera, a drugi (najčešće niži) obrambenog igrača. No osim spomenute igračke uloge, često igrači razvijaju posebne vrste uloga. Bezić (1975:317) navodi klasifikaciju članova tima ovisnu o tome kakvu ulogu imaju:

„(...) među članovima skupine uglavnom (se) razlikuju tri klase: 1. *zvijezde*, tj. oni najpopularniji i koji zauzimaju glavne položaje u grupi, 2. *sateliti* koji imaju podređenu ulogu i vrte se oko istaknutih zvijezda, 3. *osamljeni* ili isključeni (marginalni), koji ne pripadaju nijednoj konstelaciji i ne igraju nikakvu ulogu u grupi. Osim te klasifikacije razlikuju se i drugačiji tipovi članova: a) prema individualnim radnim osobinama: planski, asocijativni, ustrajni, neustrajni i nestalni tip, b) prema komunikativnim svojstvima: stimulirani, inhibirani, plastični, rezistentni, komunikativni ili nekomunikativni tip, c) prema udjelu u radu grupe: inicijatori, organizatori, izvršioци, suputnici i solitarci (1975:317).

Grupnu strukturu osim spomenutih normi i uloga čini i status, tj. razina autoriteta, prestiža, ili reputacije koju član grupe posjeduje. Posebno zanimljivom ulogom u odbojci na pijesku smatram upravo ulogu tj. status vođe, te će o tome poseban naglasak biti kasnije u radu.

Što bi, dakle, bila grupa, odnosno tim? Carron i Dennis (2001) daju nekoliko kategorija koje bi trebale biti ispunjene kako bi se jedan zbroj pojedinaca mogao nazvati timom; 1. kolektivni identitet, 2. osjećaj zajedničke svrhe, 3. strukturirani obrasci interakcije, 4. strukturirani načini komunikacije, 5. osobna i „zadatkovna“ međuzavisnost, 6. međusobna interakcija, 7. dijeljenje zajedničke sudbine i 8. percepcija skupine kao tima. No, postoje različiti tipovi timova. Cox (2005) tako navodi dva nivoa međuzavisnosti u sportskim timovima. Razlikuje interaktivne sportske timove od koaktivnih (najčešće individualni sportovi). Odbojka na pijesku spada u (izrazito) interaktivnu kategoriju, jer je timski rad temelj igre i ključ za uspjeh. Prema svemu do sad izloženom, moguće je dati sljedeću definiciju grupe; to je zbroj pojedinaca koji djeluju međusobno, dijele određene aspekte, prihvaćaju prava i obveze kao članovi te grupe i dijele zajednički identitet. Svi sportski timovi zadovoljavaju ove kriterije pa tako i odbojka na pijesku.

Sada kada znamo što je u teoriji potrebno za formiranje jedne grupe, tj. jednog tima odbojke na pijesku, pokušat ću ispitati i prikazati što je potrebno da taj par zaista bude dobar, te koju ulogu vodstvo ima u tome. Drugim riječima, ispitat ću početnu hipotezu ovog rada, a to je „kemija“, odnosno kohezija unutar tima kao preduvjet uspješnog pjeskaškog para. Moram napomenuti kako u radu ponekad koristim „sportski“ termin kemija, a ponekad kohezija, misleći na istu

stvar. Iako smatram kako kohezija možda striktno i ne označava ono što se u slobodnom govoru smatra kemijom u timu, za ovaj rad tu distinkciju nije potrebno naglašavati.

KOHEZIJA

Kohezija je riječ francuskog porijekla (franc. *cohésion*, prema lat. *cohaerere*: prijanjati, biti povezan) koja u fizici i kemiji označava privlačnu međuatomsku ili međumolekularnu silu koja djeluje između susjednih čestica tvari. Kada je neka tvar kohezivna, čestice koje je sačinjavaju čvrsto su povezane. No, kada tvar nije kohezivna, ona se raspada, odnosno njene čestice se odvajaju jedna od druge. Slično je i s grupnom kohezijom. Kohezija grupe, slično kao u fizici i kemiji, označava povezanost njenih elemenata. Sve grupe, u svrhu opstanka, teže koheziji. Kada to nije slučaj, tj. kad grupne kohezije nema, grupa se raspada, a njezini elementi se odvajaju i traže neku novu grupu. Moglo bi se naizgled zaključiti kako je kohezija zbroj međusobnih privlačenja koja postoje među članovima grupe (Lott i Lott: 1965, prema: Brown 2006:45). Kohezija se na taj način može mjeriti na osnovi toga koliko su njeni članovi privrženi jedni drugima. No ovakvo proučavanje kohezije zanemaruje grupu kao grupu, već ju svodi na grupu kao zbroj pojedinaca. Upravo iz tog razloga Hogg (1994, prema: Brown 2006:46) predlaže definiranje grupne kohezije kao socijalne privučenosti drugim članovima vlastite grupe upravo kao članovima te grupe, ne uzimajući u obzir njihove pojedinačne karakteristike. Tako je moguće da je grupa kohezivna iako se njeni članovi ne sviđaju jedni drugima. Definirati koheziju je teško iz razloga što skoro svaki autor daje neku svoju definiciju. Možda najistaknutiji autor s područja grupne kohezije, Albert Carron, definirao je grupnu koheziju kao dinamičan proces koji se odražava u tendenciji zajedničkog držanja grupe i održavanja jedinstva u potrazi za ciljevima (Carron 1982:124).

Dobar opis razvoja kohezije unutar grupe dali su Tuckman (1965), odnosno Tuckman i Jensen (1977), koji se vrlo dobro ocrtava i u razvoju kohezije u odbojci na pijesku. Taj tzv. linearni model podrazumijeva razvoj kohezije u linearnom obliku, i to kroz pet faza: formiranje, konflikt, normalizacije, izvedba i odgađanje. U odbojci na pijesku formiranje tima uglavnom provode sami igrači, a rijetko trener ili netko drugi. Jednostavno, dvojica igrača ili igračica se slože oko zajedničkog igranja. Bitno je napomenuti kako je uloga trenera u smislu formiranja tima veoma bitna, no kako je hrvatska scena odbojke na pijesku mala, svi igrači se manje-više poznaju i formiranje tima se odvija bez trenera, te ne nailazi na probleme koji postoje u većim

timovima; tamo se u ovom stadiju često pojavljuje suzdržanost, nepovjerenje među članovima, formalno komuniciranje, a sve to uslijed nepoznavanja suigrača. Konflikti su sastavni dio odbojke na pijesku, kao i svakog drugog timskog sporta, no oni su nužni za oblikovanje strukture grupe. Dvoje suigrača u odbojci na pijesku često su sasvim različitog karaktera, i čest je slučaj prebacivanja krivnje (zbog loše izvedbe) na ovog drugog. Takve situacije neminovno vode ka konfliktu. Upravo su konflikti najčešći uzrok loše „kemije“, odnosno kohezije u ekipi. No, konflikti mogu biti od velike koristi za tim, jer rješavanjem konflikata suigrači nauče surađivati, što naposljetku dovodi do dobre kemije. Naravno, ključ je komunikacija, kao najvažniji faktor u rješavanju konflikata.

„Uvijek je bitna komunikacija. Jaka kemija ovdje pomaže, jer možeš predvidjeti neke stvari, način razmišljanja je sličan, možeš predvidjeti kretnje partnera i njegove reakcije. No, komunikacija je ipak bitna jer si ne možemo čitati misli i ipak smo različite osobe sa svojim željama, preferencijama i htjenjima.“ (NN, 14.9.2016.)

„Naravno, komunikacija je velik dio. Ali s nekim ljudima ne moraš puno pričati – kemija učini svoje i jednostavno se razumijete. Svakako, bez komunikacije nikako ne bih znala što partnerici eventualno smeta, možda čak više psihološki nego u samoj igri“ (Željana Štrbić, 14.9.2016.)

Dolazimo do zaključka da kemija vodi komunikaciji, ali i komunikacija kemiji.

„Teško da može biti kemije bez dobre komunikacije, ali sam shvatio da kad postoji kemija, komunikacija postaje suvišna. Barem verbalna. Jako puno toga možeš objasniti jednim pogledom“ (Matija Gracin, 15.9.2016.)

Nakon faze konflikta, i rješavanja tih konflikata komunikacijom, dolazi faza normalizacije, odnosno stadij kohezivnosti i normiranja. Ova faza označava povezivanje članova, smirivanje napetosti, usvajanje pravila i normi, te međusobno poštivanje i povjerenje. To je faza izgradnje nekog zajedničkog jezika. Tek kada se ova faza ostvari govorimo o dobrom timu odbojke na pijesku, nevezano o tome imali oni dobre ili loše rezultate. Jedan sugovornik opisao je dobar tim odbojke na pijesku ovako:

„To je dosta slično ljubavnoj vezi. Morate se družiti i na i izvan terena. Morate jednako razmišljati, jednako se ponašati, sinkronizirati menstruacije (haha). Može igra biti na

kojem god hoćeš nivou, ali ako ne štima s partnerom, kad-tad se sve to raspadne ili počne pucati, što se u konačnici uvijek odrazi na igru.“ (Matija Gracin, 15.9.2016)

Izvedba je sljedeći stadij i odnosi se na izvedbu i uspostavu funkcionalnih odnosa. Sada kada su jasno određene norme, pravila i uloge, suigrači mogu sav svoj fokus usmjeriti ostvarenju zajedničkog cilja, a to je u krajnjem slučaju pobjeda. Počinju se javljati prvi rezultati, suigrači su motiviraniji, kompetentniji i autonomniji u odlučivanju, postaju sve uspješniji i učinkovitiji pri rješavanju mogućih problema i pronalaženju rješenja. Zadnji stadij je odgađanje raspada skupine.

„Nakon stadija učinka, koji može trajati tjednima ili mjesecima, dolazi stadij u kojem članovi ekipe više nisu u mogućnosti zajedno djelovati zbog različitih razloga (odlazak nekih igrača u druge ekipe, završetak karijere, smjena trenera, i sl.). Pri tome se ne misli na konačni raspad ekipe već smatra da je život ekipe dinamičan proces i da kraj jednog perioda razvoja može biti početak drugog procesa ekipne izgradnje. U ovom stadiju često se zna pojaviti žalovanje zbog „raspada“ grupe, a uloga trenera je da sažme i predstavi dostignuća cijele grupe i doprinose svakog pojedinca te određenim metodama zaključi druženje“ (Martinović, Barić 2012:133).

Kohezija se u stručnoj literaturi najčešće dijeli na društvenu koheziju (eng. social cohesion) i radnu koheziju (eng. task cohesion), i one su različite s obzirom na orijentaciju.

„Grupe koje pokazuju visoku koheziju u izvođenju zadatka usko su povezane s formalnim ciljevima grupe i osjećaju uspjeh u postizanju tih ciljeva. Grupe koje pokazuju visoku socijalnu koheziju smatraju socijalnu interakciju i združenost članova važnijim od ciljeva grupe. Jednostavno je uvidjeti način na koji dvije vrste kohezije mogu nezavisno djelovati. Razmotrite Svjetsko prvenstvo New York Yankeesa 1978. godine. Ta je ekipa bila najuspješnija na svijetu s obzirom na koheziju u izvođenju zadatka. Mogli su preokrenuti dvostruke igre, pogoditi presretače, trčati u napadu i raditi zajedno bolje od bilo koje druge bejzbol momčadi na svijetu. Ali je njihova socijalna kohezija niska. Članovi ekipe međusobno su se svađali, stvorile su se klike i razmjenjivane su grube riječi“ (Cox 2005:259).

Na pitanje koju vrstu kohezije smatraju važnijom za odbojku na pijesku, kazivači su različito odgovarali.

„U mom slučaju gotovo sigurno društvena kohezija. No ja igram odbojku jer volim taj sport i jer se želim družiti sa svim tim ljudima. Da se partnerica i ja orijentiramo na to da osvojimo XY turnira, ili neko prvenstvo, vjerojatno bismo bolje prošle, no nema ozbiljne odbojke u Hrvatskoj za to.“ (Dina Bečić, 17.9.2016.)

„Iako mislim da su obje bitne, u mom slučaju je možda društvena bitnija.“ (NN, 14.9.2016.)

„Zanimljivo pitanje. Recimo ovako - kratkoročno može biti dovoljna radna kohezija, ali kod dugogodišnjeg partnerstva mislim da je nužna i socijalna.“ (Ivor Božić, 16.9.2016)

„Definitivno društvena kohezija.“ (Jegor Žukovski, 17.9.2016.)

„Trebaš jedno i drugo. Društvenu koheziju je teže nadoknaditi nego radnu - tu rad uvelike utječe. No ja čvrsto vjerujem da su najbolji sportaši najbolji ljudi, najbolji timovi su timovi na više razina nego samo kod radne kohezije.“ (Martina Matić, 14.9.2016.)

„Mislim da to jako ovisi o individualnom pristupu i samom paru. Ako bih morao izabrati išao bih za radnom kohezijom, ali mislim da se to vrlo lako može promijeniti s nekim drugim parom.“ (Matija Gracin, 15.9.2016.)

„U mojem slučaju društvena. Općenito, može biti i kohezija orijentirana na zadatak - npr. želim osvojiti turnir i stoga se s nekim dogovorim da se „uparimo“. Moguće je da će se kemija razviti jer idemo prema istom cilju.“ (Željana Štrbić, 14.9.2016.)

„Radna kohezija definitivno, društvena je totalno nebitna u ovom slučaju jer se može negativno odraziti na radnu koheziju.“ (Toni Ivković, 17.9.2016.)

Carron je u svom radu *Cohesiveness in Sport Groups: Interpretations and Considerations* (1982:131) iznio determinante grupne kohezije; to su okolišni (eng. environmental), osobni (eng. personal), vodstveni (eng. leadership) i timski (eng. team) faktori. Okolišni, ili možda spretnije, situacijski faktor u odbojci na pijesku bio bi život blizu svog suigrača, najbolje u istom gradu. Kada se putuje na turnir, to bi značilo zajedničko putovanje, zajednički smještaj (često i zajednički krevet), zajednički doručak, ručak i večera, i sl. Razlikovanje od ostalih ekipa također spada u ovu kategoriju. U odbojci na pijesku to bi recimo značilo razvijanje nekog originalnog, specifičnog načina igre koji se razlikuje od drugih timova, ili npr. specifičan način

proslave poena i sl. Osobni faktori bili bi nivo predanosti i razina zadovoljstva. Istraživanje Widmeyera i Williamsa (1991, prema: Cox 2005:260), značajno zbog sustavnog proučavanja odnosa između Carronovih determinanti i kohezije ekipe među sveučilišnim igračima golfa, pokazalo je da je osobno zadovoljstvo najjači pokazatelj kohezije ekipe. Faktori vodstva u odbojci na pijesku igraju veliku ulogu. Generalno, u većini sportova, pa tako i u odbojci na pijesku, demokratski pristup vodstvu smatra se efikasnijim od autokratskog. Timski faktor, kao što je vizija igrača o svojoj ulozi u timu, te kako ju on prihvaća ili ne prihvaća, također utječe na razinu kohezije. Na kraju krajeva, i sam timski uspjeh utječe na razinu kohezije. Kasnije Carron zaključuje kako se kohezija smanjuje povećanjem ekipe (odnosno povećava smanjenjem ekipe), što posebno ide u prilog koheziji u odbojci na pijesku.

No, mene puno više zanima na što utječe kohezija, odnosno kemija (a ne što utječe na nju), te kako se to reflektira na odbojku na pijesku.

Ispitivač: „Što kemija u timu, po tebi, predstavlja za odbojku na pijesku?“

„Sve. Nema mi smisla igrati s nekim s kim ne postoji kemija. Samo ste dvoje na terenu i previše ovisite jedno o drugom da bi se isplatilo igrati s nekim s kim nema kemije. Kemija i sam rezultat vrlo su povezani, ako igrač s nekim s kim ima kemije, prije ćeš odigrati iznad svojih mogućnosti, dok osobno igram puno lošije kad te kemije nema.“ (Dina Bečić, 17.9.2016.)

„Za mene osobno je kemija jako važna u terenu, i mislim da je rezultat povezan s njom. Iako sam igrao sezonu sa suigračem s kojim sam imao ajmo reći manju kemiju nego s ostalima, nismo previše komunicirali u terenu i jednostavno je svatko "odrađivao" svoj posao, imali smo dobre rezultate. Van terena smo bili odlični. Tako da to sve ovisi. Znam neke parove koji nemaju neku kemiju u terenu (a možda i izvan) a imaju solidne rezultate, i sad se postavlja pitanje: bi li bili bolji da imaju bolju povezanost? Ili možda gori? Mislim da je to od osobe do osobe kako tko funkcionira i kako nekome paše igrati.“ (Jegor Žukovski, 17.9.2016.)

„Kemija ili bolje rečeno kvalitetan odnos igrača je presudan za uspjeh. Ako je odnos između suigrača kvalitetan, kemija je ta koja će donijeti rezultate. Mislim da bolji par, igrački gledano, a čiji odnos u terenu iz nekog razloga ne štima, može komotno izgubiti

od lošijeg para koji ima dobru kemiju. Također, ako se nađu podjednaki parovi, svakako bih prednost dao paru koji ima bolju kemiju.“ (Ivor Božić, 16.9.2016.)

„Ključ za uspjeh.“ (Martina Matić, 14.9.2016.)

„Predstavlja motivaciju, predstavlja lakoću igre i razumijevanje. Stvari se same od sebe dešavaju i idu u pozitivnom smjeru. Puno se manje trudiš da bi se rezultat događao. Po mom iskustvu (kemija i rezultat) su jako vezani. Jedino sa suigračima s kojima sam imao kemiju sam uspijevaio „ući u zonu“ i dobivati utakmice bez da sam se pretjerano trudio oko taktike, razmišljanja, psihičkog pripremanja. Čini stvari jednostavnijima.“ (Matija Gracin, 15.9.2016.)

Zaključak koji se nameće jest sljedeći: kohezija, na ovaj ili onaj način, utječe na igru. No, je li slika tako jednostavna, i utječe li kohezija na sam performans? Za početak, bitno je razlikovati apsolutnu i relativnu učinkovitost postignuća. „Apsolutna i relativna učinkovitost postignuća odnosi se na razliku između pobjede ili poraza, nasuprot uspješnijoj igri u odnosu na prethodnu utakmicu“ (Cox 2005:262). Dakle, performans u smislu pobjede tima nije samo po sebi mjerilo, već mjerilo može biti postignuće (odnosno napredak). Što se samog performansa tiče, čini se jasnim kako su timovi s visokim stupnjem kohezije uspješniji, odnosno produktivniji od ekipa s niskim stupnjem kohezije, upravo zato što su članovi kohezivnog tima čvršće vezani jedni uz druge.

„Mislim da su kemija i rezultat itekako povezani. Kad s nekime klikneš znači da ga razumiješ i da on tebe razumije. Imate sličan način igre i slično vizualizirate situacije u igri. Također na nekoj psihološkoj razini razumijete se i znate u kojem trenutku treba prešutjeti a u kojem nešto reći. Također vidite kod partnera kako se osjeća, da li psihološki pada pa mu treba podrška ili motivacija te kako mu dati podršku ili motivirati ga. Iz tog razloga mislim da partneri moraju biti i prijatelji, kako bi znali kada i kako pomoći svome partneru.“ (Sara Radanović, 4.10.2016.)

No moguć je i scenarij gdje visoko kohezivni timovi postanu preuvjereni u svoje mogućnosti, što na kraju može završiti loše. Također, članovi visoko kohezivne ekipe mogu previše vremena trošiti na socijalizaciju, te zanemariti zadatak. Drugim riječima, moguće je zbog društvene kohezije spriječiti razvoj natjecateljskog duha, odnosno zanemariti radnu koheziju, a smanjena želja za natjecanjem sa sobom povlači lošiju sportsku izvedbu. Hardy, Eys i Carron (2005) istražili su potencijalne negativne posljedice visoke timske kohezije. Utvrdili su da je 56%

sportaša izvijestilo o potencijalnim negativnim posljedicama visoke društvene timske kohezije, a 31% visoke radne timske kohezije. Na natjecateljskom nivou utvrdili su manji stupanj potencijalnih negativnih posljedica i društvene (27%) i radne (22%) kohezije, što znači da većina sportaša (ali na natjecateljskom nivou) ne vide visoku koheziju kao problem. Slično je i u odbojci na pijesku u Hrvatskoj.

Ispitivač: „Jesi li ikad osjetio/la negativne posljedice visokog stupnja kemije, i kako se to manifestiralo? (npr. visok stupanj kemije rezultirao je visokim stupnjem zafrkancije, odnosno lošijom izvedbom)“

„Jesam. Mislim, uvijek imaš neki cilj pred sobom, kao što ima i tvoj partner. Nekada se događa da se prevelikom zafrkancijom dovedeš u situaciju nepogodnu za tebe i ostvarivanje tog cilja (gubljenje) ali se onda skockaš i vratiš to u red. Nekada se to ne može vratiti, pa izgubiš, i naučiš lekciju. Moraju se dogoditi i takve situacije. Sve je to stjecanje iskustva.“ (Sara Radanović, 4.10.2016.)

„Ne. Ako bi krenuo u tom smjeru, znale smo u kojoj točki se moramo uozbiljiti i povući.“ (Željana Štrbić, 14.9.2016.)

„Jesam, ali nikada na vrhunskoj razini. To je obično bilo praćeno netreniranjem i slično. Ali čim se to počne dešavati i kemija nestaje.“ (Matija Gracin, 15.9.2016.)

„Jesam iskusila sam i to također. Teško je održati zezanciju i na kraju opet brinuti o rezultatu., jer se emocije u bitnom trenutku sukobe.“ (NN, 17.9.2016.)

„Nisam imao takvih iskustava u meču, imao sam na treninzima i to jako puno puta (haha), ali u meču ipak stupi na snagu neka ozbiljnost i ostanemo na normalnoj razini.“ (Jegor Žukovski, 17.9.2016.)

„Dogodilo se baš to par puta, a to onda zna i prerasti u tenzije.“ (NN, 14.9.2016.)

Za odbojku na pijesku vrlo je zanimljiva i kemija suigrača i van terena, u slobodno vrijeme. Partnerstvo u odbojci na pijesku najčešće uključuje druženje suigrača. Kao što sam ranije već spomenuo, putovanja na turnir uključuju zajedničko putovanje, zajednički smještaj, zajednički doručak, ručak i večeru i sl., te se postavlja pitanje je li za dobru kemiju unutar terena nužna i ona van terena.

Ispitivač: „Podrazumijeva li kemija unutar terena i kemiju van terena?“

„U mom slučaju definitivno da. To je jedan od razloga zašto mislim da nikad nisam bila dovoljno hrabra ići u profesionalno bavljenje odbojkom na pijesku – ajmo reći da bi tada to postao posao i pitanje je da li bih mogla birati partnericu po kemiji ili po rezultatima.“ (Željana Štrbić, 14.9.2016.)

„Mislim da da. Barem iz mog iskustva.“ (Matija Gracin, 15.9.2016.)

„Mislim da ne mora, ali u mom slučaju je uglavnom prisutna na obje strane.“ (Dina Bečić, 17.9.2016.)

„Mislim da teoretski nije nužno, ali svakako je češće da postoji kemija i van terena, pogotovo kod dužih partnerstva.“ (Ivor Božić, 16.9.2016.)

„Naravno da ne podrazumijeva. Čak mislim da je bolje da nije u oba slučaja tako jer si puno fokusiraniji na ono što radiš ako nešto drugo ne utječe i ne stvara distrakciju.“ (Toni Ivković, 17.9.2016.)

„Nope.“ (Martina Matić, 14.9.2016.)

„Mislim da se morate razumjeti i na intelektualnoj i karakternoj razini, odnosno postati iskreni prijatelji.“ (NN, 17.9.2016.)

„Ne nužno, čak ju ne treba potencirati. Kod mlađih dobnih kategorija svakako ali što si stariji mislim da je važno imati svoje vrijeme izvan terena i nije potrebno stvarati neku kemiju ili ju imati da bi ekipa unutar terena kada igra bila uspješna i imala odličnu kemiju.“ (Grga Trimčevski, 19.9.2016.)

„Apsolutno da, ali kemija van terena ne mora podrazumijevati kemiju unutar terena.“ (Ivan Đorđević, 21.9.2016.)

Iz spomenutih odgovora ne može se zaključiti što je pravilo. No ovdje ponovno moram naglasiti kako je odbojka na pijesku u Hrvatskoj daleko od profesionalizma kakav postoji vani, te da bi bilo zanimljivo čuti te iste ispitanike što bi odgovorili nakon nekoliko godina bavljenja odbojkom na pijesku profesionalno. Osobno vjerujem kako kemija van terena nije nužna, ali je definitivno poželjna. Ne može odmoći, a može puno dati. Odbojka na pijesku je kao sport

zadnjih godina u svijetu, u smislu profesionalnosti otišao nekoliko stepenica gore. Konkurencija nikad nije bila jača, svake sezone pojavi se nemali broj novih parova koji definitivno ugrožavaju opstanak ovih starih. Odbojka na pijesku na svjetskoj sceni sve je masovnija, sve češće na turnirima igrače prate horde od po nekoliko osobnih trenera, psihologa, fizioterapeuta i sl., i odbojka na pijesku sve je „ozbiljniji“ sport. Upravo zato vjerujem kako je i sve više parova koji ulaze u taj sport čisto profesionalno, i osobno znam za slučajeve gdje se suigrači ne druže previše van terena, a postoje i slučajevi (doduše rijetko) gdje se i ne podnose. No, trenutna scena, kao i scena zadnjih godina pokazuje kako takvi timovi nisu najbolji. Turnire osvajaju timovi čiji su igrači naočigled prijatelji, kako u terenu, tako i van terena, i čija se kemija jasno vidi.

Svi kazivači kemiju u timu označili su kao jednim od, ako ne i glavnim faktorom za samu igru odbojke na pijesku. No, kao što sam spomenuo, moguće je da visoka kohezija pomaže, ali i odmaže uspjehu grupe. Razlog ovako zbunjujuće tvrdnje je činjenica da iako sama kohezija ne povećava ili ne smanjuje performans grupe, ona povećava sukladnost s normama te grupe. Drugim riječima, hoće li kohezija utjecati na performans ovisi o normama grupe. Ako je norma naporno raditi i biti produktivan, kohezija će povećati performans, no ako je norma biti lijn, tada neće (Stangor 2004:26). Ova tvrdnja odnosi se na grupnu koheziju općenito, a ne specifično na sportske timove. U samim temeljima sporta zacrtani su rad, zajedništvo, napredak (kako osobni, tako i samog tima), i sama ideja sportskog tima je da napreduje, a ne da stagnira. Upravo zato, sport, velik naglasak stavlja na unutartimsku koheziju. Carron i sur. (2002a, prema Barić i Martinović 2012:134) tako izvješćuju o visokoj pozitivnoj korelaciji između kohezivnosti ekipe i sportskog uspjeha. Mullen i Copper (1994, prema: Barić i Martinović 2012:134) utvrdili su da kod sportskih ekipa veća kohezivnost vodi većem uspjehu i obratno. Ova kauzalnost, odnosno njen smjer također je zanimljivo pitanje. Doprinosi li veća kohezija većem uspjehu, ili veći uspjeh većoj koheziji? Odnosno, doprinosi li više veća kohezija većem uspjehu nego što veći uspjeh doprinosi većoj kemiji? Prema Carron i Dennis (2001) uspjeh vodi koheziji, no isto tako postoje i mišljenja kako kohezija vodi uspjehu. Primjerice, kohezija može voditi većoj motivaciji i na taj način povećati produktivnost i sam performans. No, mislim da taj problem ovdje i nije od prevelike važnosti. Naprosto, valja sagledati koheziju i performans kao međusobno povezane, i kao jedno koje vodi drugome. Drugim riječima, kohezija i performans ne samo da utječu jedno na drugo, već i jačaju jedno drugo.

VODSTVO

Odbojka na pijesku osim zbog svoje izrazito kompleksne grupne dinamike, zanimljiva je i zbog uloge vodstva u timu. Od dvoje igrača u timu, jedan najčešće preuzme ulogu vođe. No, nije uvijek tako. Iz razgovora sa kazivačima došao sam do zaključka kako se i po pitanju vodstva u timu odbojke na pijesku javljaju mnoge nesuglasice i razilaženja u mišljenjima. Tako postoje parovi gdje je jedan igrač jasno preuzeo ulogu vođe, a njegov suigrač ulogu sljedbenika. No postoje i parovi gdje nije jasna podjela uloga, postoje parovi gdje oba suigrača smatraju kako su trebali biti vođe, ili pak gdje oba smatraju kako su trebali biti sljedbenici itd. No o samim kazivačima i njihovim odgovorima govoriti ću nešto kasnije, a sada ću izložiti neke osnovne teoretske pretpostavke vodstva, kao i razvoj ideje vodstva kroz povijest.

Kao i koheziju, tako je i vodstvo prilično teško jasno definirati iz razloga što postoje brojne različite definicije vodstva. Postoji gotovo toliko definicija vodstva koliko je i osoba koji su vodstvo pokušali definirati (Stogdil 1974:7). No, manje-više svi teoretičari vodstva slažu se da je vodstvo koncept utjecanja na grupu u smislu da je „gura prema cilju“, te da je vodstvo kompleksan društveni odnos. Tako Barrow (1977:232) daje definiciju vodstva kao bihevioralnog procesa utjecanja na pojedince u smislu ostvarivanja grupnih ciljeva. Ova definicija je važna jer naglašava odnos vođe i ostalih članova grupe. Efikasno vodstvo bi trebalo staviti naglasak na povećavanje dobre motivacije u grupi, kao i smanjenje eventualnih loših ishoda. Dakle, na razvoj dobrog vodstva utječe već spomenuta kohezija, i to i društvena i radna. Vodstvo je specifičan proces jer neminovno uključuje još jedan proces, a to je sljedbeništvo. Ako postoji vođa, postoji i sljedbenik. Dobro vodstvo zahtjeva razumijevanje, odnosno poštivanje odnosa moći između vođe i sljedbenika.

U sportskoj psihologiji pojam vođe najčešće se odnosi na trenera. Odbojka na pijesku je specifičan sport jer trener na natjecanjima naprosto nije obavezan. Moguće je nastupati na svim turnirima, a da se trener kao dio tima nigdje niti ne spomene. Ono što želim naglasiti je da se pojam vođe u odbojci na pijesku ne odnosi na trenera, već na jednog od igrača. Iako postoji službeni kapetan u timu, uloga kapetana u odbojci na pijesku ne predstavlja i ulogu vođe. “Koji put stvarno i formalno vodstvo nisu u rukama iste osobe“ (Bezić 1975:319). Jednostavno, suigrači najčešće znaju tko je od njih dvoje vođa, a sam izbor vođe dogodi se prirodnim putem, „sam od sebe“.

Antropološka istraživanja pokazala su kako su vođe postojale u svim kulturama. Ne postoji poznato društvo bez nekog oblika vodstva (Van Vugt 2006:354). Antropolozi su kroz povijest bili zainteresirani na koji način ljudi vode, odnosno kako organiziraju, stječu i koriste moć. U raznim antropološkim studijama prikazano je djelovanje vođa u različitim okolnostima. Vođe tako znaju dolaziti u obliku svećenika, plemenskih vođa, starješina i ostalih utjecajnih ljudi. Evans-Pritchard, jedan od utemeljitelja britanske antropologije, pokazao je u svojoj studiji o Nuerima (1940, prema: Islam 2010:56) kako Nueri imaju svog vođu kojeg zovu „poglavica leopardove kože“, koji posjeduje ritualnu moć, a ima i ulogu pregovarača i posrednika. Fredrik Barth je u svojoj studiji *Political Leadership among Swat Pathans* (1959, prema: Islam 2010:56) prikazao narod s dvije vrste vođa u narodu Swat Pathan u Pakistanu: zemljoposjednici („pakthun khans“) i svećenici („saints“). Narod Nambikuara u Brazilu, koji se iz godine u godinu razilazi i ponovno sastavlja, uvelike ovisi o nekolicini određenih ljudi koji se smatraju vođama. Njih je opisao Levi-Strauss (1967, prema: Lewis 1974:4). Tamošnje vodstvo temelji se na sustavu recipročnosti: vođa na razne načine nagrađuje svoje sljedbenike, koji njega natrag nagrađuju svojim povjerenjem i sljedbeništvom. Za eskimski narod Nunamiut sa Sjeverne Aljaske, za koje se smatralo da ne posjeduju vodstvo (osim u najelementarnijem obliku), Leopold Pospisil (1964, prema: Lewis 1974:5) utvrdio je kako posjeduju svog vođu „umealik-a“ koji je od centralne uloge za narod. Za sve spomenute narode utvrđeno je kako njihovi vođe vodstvo nisu naslijedili, odnosno stekli kao najbolji lovci, ili kao najstariji i sl., već kao najmotiviraniji, spretni pojedinci, koji su sami stekli svoje sljedbeništvo, odnosno titulu vođe.

Zanimljivo je povući paralelu sa odbojkom na pijesku i odnosom vodstva i eventualne tehničke spretnosti kao uvjeta tog vodstva. Kvaliteta igrača, naizgled uvelike ovisi o izboru vođe u timu. Pošto je samo dvoje suigrača u timu, ulogu vođe bi trebao preuzeti onaj „tehnički kvalitetniji“, upravo zbog svojih tehničkih prednosti. No je li zaista tako? Navedeni primjeri iz antropologije opovrgavaju ovu tvrdnju, a „pjeskaši“ (uglavnom) također.

„Ja sam lošiji igrač – a moguće da sam vođa. Mislim da je bitnija glava nego izvedba.“ (Željana Štrbić, 14.9.2016.)

„Nije povezano sa tehničkim znanjem, dapače mislim da ima lošijih igrača koji su nazovimo ih vođe. Ovisi i o tome što to znači lošiji igrač, jer ako ste tim svatko ima različite uloge i mislim da je teško odrediti tko je bolji igrač“ (Toni Ivković, 17.9.2016.)

„Još nikada nisam vidio uspješni par a da je lošiji igrač bio vođa.“ (Matija Gracin, 15.9.2016.)

„Definitivno moguće da je slabiji igrač. Ako ništa definitivno moguće da je manje spektakularan igrač.“ (Martina Matic, 14.9.2016.)

„Ne mora biti. Može biti tehnički super igrač ali ako jednostavno nije taj tip, takav karakter, onda se može dogoditi da podlegne tuđem vodstvu.“ (NN, 17.9.2016.)

„Mislim da mora u cjelini biti bolji igrač, iako to ne znači nužno da je tehnički ili fizički bolji. Mislim da je tu mentalna komponenta najbitnija, uz iskustvo.“ (Ivor Božić)

„Moguće je da tehnički slabija osoba misli da je vođa (haha). Rekla bih da se obično poklapa to da je vođa u terenu obično tehnički napredniji igrač. Ali možda nisam upoznala dovoljno parova - mogu pretpostaviti da slabiji tehnički igrač možda bude bolji taktičar ili jednostavno dominantniji.“ (NN, 14.9.2016.)

„Ne mora vođa biti bolji igrač. Iako, ukoliko igraju dvije osobe od kojih je jedna puno lošiji igrač od druge, teško da će ta biti vođa.“ (Dina Bečić, 17.9.2016.)

„Najčešće je bolji igrač vođa u terenu, ali je moguće da vođa bude i ovaj drugi zbog energije koju nosi. (Ivan Đorđević, 21.9.2016.)“

„Tehnika igrača se ne bi trebala povezivati sa lideršipom. Ima vođa u ekipama koji su vođe zato što su najbolji tehnički pojedinci, ali to nije nužno pravilo. Treba napomenuti da netko može biti vođa iz razloga što zna završiti utakmicu, npr. ekipa se oslanja na njega.“ (Grga Trimčevski, 19.9.2016.)

Prve teorije vodstva nazivaju se „teorije velikog čovjeka“. Ta struja mišljenja razvila se u 19. stoljeću, i osnovna pretpostavka bila je kako su vođe izuzetni ljudi, izvanrednog karaktera koji su rođeni takvi (Bolden et al. 2003:6). Naprosto, rođeni su da budu vođe. Naglasak u ovoj struji mišljenja bio je na osobine pojedinca. Kao primjer se često spominje Mojsije. Trebalo je proći čak 100 godina da se ta teorija zamijeni novom. Kasnih tridesetih godina prošlog stoljeća istraživači vodstva prebacili su fokus sa osobina na ponašanje i ulogu autoriteta. Tzv. bihevioralne teorije se koncentriraju na to što vođe uistinu rade, umjesto na to koje su njihove kvalitete (ibid.). U ovoj fazi počinju se javljati određeni stilovi vodstva. Polako se razvija struja

mišljenja koja naglasak stavlja na situaciju. Situacijsko vodstvo gleda na vodstvo kao ovisno o situaciji u kojem se javlja (ibid.). Kako su se teoretičari vodstva sve više fokusirali na kompleksne i realistične istraživačke strategije, 1967. godine Fred Feidler je razvio „teoriju uvjetovanosti“ koja se fokusira na identificiranje situacijskih varijabli koje najbolje predviđaju najefikasniji stil vodstva prikladan u određenim uvjetima (Bolden et al. 2003:8). Nakon Feidlerove teorije uvjetovanosti, najznačajniji model proučavanja vodstva dao je Chelladurain (1978, prema Cox 2005:276). Njegov „višedimenzionalni model vodstva“ interakcijski je pristup poimanju procesa vodstva, prema kojem se zadovoljstvo i postignuće sportaša smatraju rezultatom interakcije triju sastavnih dijelova vodstva: propisano ponašanje vođe, preferirano ponašanje vođa i stvarno ponašanje vođa.

Svaka od spomenutih teorija na neki se način bavi individualističkom perspektivom vođe. Četrdesetih godina prošlog stoljeća počelo se govoriti o određenim stilovima vodstva. Općenito, u literaturi se najčešće spominju tri tipična vodstvena stila: autoritativni, demokratski i laissez-faire (gdje zapravo i nema pravog vodstva).

„Prvi je efikasan, produktivan i donosi uštede na vremenu, ali destimulira razvoj ličnosti i rađa agresivnošću. Drugi traži veći potrošak vremena i snage, ali je stimulativan, rađa zadovoljstvom, razvija ličnost, stvara drugarstvo i odgaja za demokraciju. Treći je negativan u svakom pogledu. Postoji još jedan vodstveni stil što bismo ga mogli nazvati manipulativnim. To je onaj koji ima demokratski izgled, ali stvarno je autoritativan, jer iza kulisa sve konce drže sakrivene ruke. To je najgori tip grupiranja“ (Bezić 1975:320).

Van Vugt i Ahuja (2011:215) dali su zanimljivu tipologiju prototipova vođe; ratnik (potreban kad je ekipa u nevolji i postoji potreba za obranom), diplomat (održavanje odnosa), mirotvorac (čuvar „harmonije“), skaut (specijaliziran za stvaranje novih prilika i pronalaženje novih resursa), kontrolor (planiranje i koordinacija) i učitelj (kad je za uspjeh potreban razvoj).

Svatko tko se ozbiljnije bavio odbojkom na pijesku potvrdit će prisutnost svih spomenutih tipova vodstva i tipova vođe u terenu. Odbojku na pijesku karakterizira prilično dinamičan pogled na vodstvo i tipove vodstva. Postoje situacije u kojima je za uspjeh tima nužno mijenjati tipove vodstva, ponekad čak i tokom meča.

„Po osobnosti sam ja najčešće vođa. No apsolutni vođa ne postoji. Ja i moji partneri smo se dosta nadopunjavali. Možda čak moguće da s najkvalitetnijim partnerima imam

odnos da ne vodi uvijek isti, odnosno ne vodimo na isti način. Ja ću recimo s Dinom potegnuti češće, ali ona će nadoknaditi za mene kad ne mogu više. Mislim da je to neophodno.“ (Martina Matić, 14.9.2016.)

„Ne znam jesam li se ikad nametnuo kao vođa u timu, uvijek sam više za ravnomjerno partnerstvo. Ne volim previše dijeliti savjete, pogotovo tokom meča. Isto tako ne volim kad i meni to netko radi. Mislim da nema smisla davati neki savjet u meču svakih par poena, što neki vođe znaju raditi, jer tek onda igrač ne može normalno funkcionirati sa deset novih informacija u glavi koje bi trebao primijeniti. Više sam za opuštenu igru uz poneki savjet (dva-tri u setu). Kako bi se reklo: šta si radio na treningu, radio si. Sad je vrijeme za igru i uživanje. Pokušavam se sjetiti koje bi to ekipe bile sa izražajnim vođama, i ovih par šta sam se sjetio mogu odmah reći da nikad ne bi mogao igrati s vođama tih ekipa više od jednog turnira“ (Jegor Žukovski, 17.9.2016.)

No, isto tako, mnogo puta gledao sam timove u kojima nije jasno tko je vođa, odnosno timove koji vođu nemaju. „Najplodnije“ situacije za proučavanje odnosa suigrača su trenutci gubljenja i završavanja „dobivenog meča“, odnosno tzv. krizni momenti. Tada je uloga vođe od najveće važnosti, a i najlakše se uočava. Kao što stara izreka kaže; na muci se poznaju junaci. Kada ekipa gubi, vođa preuzima inicijativu i on je taj koji radi sljedeći potez. Upravo tada je najlakše primijetiti njegove vodstvene kvalitete, a i na kraju, sam ishod njegovih odluka.

„U nekim ključnim situacijama kada se rezultat lomi mislim da vođa ima veliku ulogu ukoliko odluči promijeniti taktiku igre. Mislim da je to odluka vođe koju će partner poštivati bez obzira na svoje mišljenje i ne zamjerati ako vođa pogriješi. Imala sam par takvih situacija, nekada sam dobro odlučila, a nekada nisam. Sve to pridonosi stjecanju iskustva i učenju. (Sara Radanović, 4.10.2016.)

„To su specifične situacije – često se događaju: u trenucima kada okrećete utakmicu, kada morate pogoditi zadnja dva poena a znate da će servirati na vas, kada znate da morate ubaciti servis. To su sve situacije koje vas pretvaraju u vođu, i to u trenutku kada je najpotrebnije.“ (Grga Trimčevski, 19.9.2016.)

Vrlo specifičan je i odnos suigrača u timu u kojem vođa ne postoji. Takvih slučajeva ima i u odbojci na pijesku, no takva vrsta tima, dugoročno gledano, nema svijetlu budućnost.

„Općenito mislim da takve ekipe mogu dobro funkcionirati dok stvari ne krenu nizbrdo.“ (Dina Bečić, 17.9.2016.)

„Mislim da ekipe bez dobrog vođe ne mogu maksimalno ispuniti svoj potencijal.“ (Ivor Božić, 16.9.2016.)

„Mislim da ima, ali na rekreativnoj razini ili na razini gdje se samo igra možda za zabavu gdje rezultat nije bitan.“ (NN, 17.9.2016.)

„Mislim da tim ekipama uvijek malo fali da zablistaju – uvijek su nekako u sredini ili malo iznad toga. Ali mislim da nema puno takvih parova u Hrvatskoj, ta situacija valjda ni ne može dugo funkcionirati.“ (NN, 14.9.2016.)

„Ekipe bez vođe su mi uvijek bile zanimljivije. Najčešće su jednako kvalitetni igrači. Više mi se sviđa energija ovakvih timova zbog toga što sami igrači nemaju potrebu pokazivati sebe kao vođe, samim time je vidljivo poštovanje partnera. Ovisno o situaciji pojedinci preuzimaju prividnu ulogu vođe za dobrobit ekipe i u tim trenucima je partner zahvalan na tome, jer je to potrebno. U Hrvatskoj ima ekipa s vođom u terenu isto kao i onih ekipa koje nemaju vođu“ (Ivan Đorđević, 21.9.2016.)

Za ostvarenje dobrog vodstva nije dovoljno samo biti svjestan vodstvenih funkcija, već je potrebno razumjeti različitost vodstvenih stilova, te znati kako i kada koji stil upotrijebiti, ovisno o situaciji. Golemanovo istraživanje iz 2000. godine pokazalo nam je kako najefikasniji vođe koriste set pravovremenih i pravovaljanih vodstvenih vještina, te kako efikasni vođe moraju, osim dobre vještine vođenja, pokazivati visok stupanj emocionalne inteligencije koju čine samosvijest, samoupravljanje, socijalna svijest i socijalne vještine (Goleman 2000:80).

Ispitivač: „Što za tebe znači biti dobar vođa u timu odbojke na pijesku?“

„Dobar vođa po meni mora dobro poznavati svog partnera i znati kako ga motivirati podržati i što reći u kojem trenutku. Također mislim da je vođa ekipe onaj koji je tehnički i taktički bolji i onaj koji se u kriznim situacijama ne boji preuzeti odgovornost. Da bi netko bio dobar vođa mislim da ne mora biti nepogrešiv, svakako to bi bilo poželjno. Ali svi griješe i svakome se može dogoditi, a dobar vođa je onaj koji će to priznati i preuzeti odgovornost na sebe.“ (Sara Radanović, 4.10.2016.)

„Dobar vođa preuzima inicijativu igru, a opet podupire partnera, ne guši njegova razmišljanja niti akcije.“ (NN, 14.9.2016.)

„Dobar voda za mene znaci netko tko će dati pozitivne kritike na način da stvara pozitivnu atmosferu i drži nivo motivacije visoko. Netko tko neće ugušiti i uništiti želju za pobjedom kod svog partnera što je jako važno.“ (NN, 17.9.2016.)

„To znaci da onih 7% situacija kada odgovornost padne na tebe odradiš bez greške.“ (Matija Gracin, 15.9.2016.)

„Znati prepoznati slabosti i snage druge ekipe, svoje slabosti i snage i slabosti i snage svog partnera u određenoj situaciji, utakmici, ili turniru. Sukladno tome mijenjati strategiju igre. Također, biti vođa znači dizati atmosferu u timu i spuštati emocije kada je to potrebno.“ (Željana Štrbić, 14.9.2016.)

„Mislim da je dobar vođa iskusniji i mentalno jači igrač koji zna kako može izvući maksimalno iz neke situacije i/ili iz svog partnera, a da se istodobno ne nameće i da može zadržati dobru atmosferu u timu.“ (Ivor Božić, 16.9.2016.)

„Prepoznati kad i kako pomoći partneru i izvući najbolje iz sebe i njega. Svakom to drugačije ide od ruke. Vođa nije onaj koji radi najviše poena nego onaj koji je najbolji za tim. Zato i velim da je Dina često tihi vođa- omogućava meni da naizgled vodim neke stvari.“ (Martina Matić, 14.9.2016.)

„Dobar vođa je onaj tko u svakom trenutku zna pozitivno utjecat na ekipu. Može to radit na XY načina, poenima, vikanjem, smirenošću, ali prepoznaje situacije i suigrača te prihvaća odgovornost u ključnim trenucima.“ (Dina Bečić, 17.9.2016.)

„Odbojka na pijesku je specifičan sport jer ima dva igrača, jednoga na mreži a drugoga iza u obrani. Specifično je što cijeli turnir, čak jednu sezonu mogu protivnici igrati na jednoga igrača. Vođa u tim ulogama je zapravo ona osoba koja u određenim situacijama svome timu donosi dobre odluke, ne stvara pritisak i zna kako taktički protivničku ekipu pritiskati u kritičkim trenucima. To nije uvijek ista osoba kod nekih ekipa, dok kod nekih je. Tako da dobar vođa u timu odbojke na pijesku mora imati ulogu koja neće stvarati probleme svojoj ekipi, partneru i uspijevati će vršiti dodatni pritisak na protivničku momčad.“ (Grga Trimčevski, 19.9.2016.)

„Dobar vođa je onaj koji će uvijek igrati maksimalno. Ima razumijevanja, ali izražena je želja da motivira partnera u teškim trenutcima igrom i komunikacijom. Niti u jednom trenutku nije razlog loše igre partnera. Hladne glave u napetim situacijama i bez obzira na trenutak, besprijekorno i odlučno odrađuje svoj posao te uvijek ima ideju.“ (Ivan Đorđević, 21.9.2016.)

Ne postoji pravilo što i kako dobar vođa treba učiniti da bi bio okarakteriziran kao dobar. Kao što sam ranije već spomenuo, određena akcija koja se smatra dobrom u jednoj situaciji ne mora biti dobra i u drugoj. Povijest teorije vodstva pokazala je kako statično proučavanje vodstva, u kojem su vođe rođeni s izvanrednim osobinama, pogrešno. Interakcijski (situacijski) pristup, koji naglasak stavlja na fleksibilnost, s današnje perspektive puno je smisleniji, a posebno je koristan u proučavanju odbojke na pijesku. Većina kazivača bila je u ulozi vođe kao i sljedbenika, ponekad čak i tijekom jednog meča. No, ipak postoji set osobina koje se smatraju poželjnima, odnosno nužnima za dobro vodstvo u odbojci na pijesku. U prvom planu to je odgovornost. Odgovorna igra, općenito u sportu, karakteristika je pobjednika. U kriznim situacijama dobar vođa će procijeniti rizik i reagirati racionalno i u skladu s tim. Dobar vođa u odbojci na pijesku mora biti koristan za tim; svojim akcijama nikako ne smije nanositi štetu timu, što znači da mora biti „hladne glave“. Potpora suigraču, održavanje dobre atmosfere u svakom momentu, izvlačenje najboljeg iz partnera još su neke od karakteristika koje kazivači, smatraju nužnima za dobro vodstvo. Na kraju krajeva, dobar vođa bi trebao biti dobar taktičar.

ZAKLJUČAK

Odbojka na pijesku, kao što je i pretpostavljeno, ispostavila se kao veoma plodno tlo za istraživanje odnosa suigrača. Razgovarati s bivšim i sadašnjim hrvatskim pjeskašima i pjeskašicama bilo je veoma zanimljivo i iz njihovih odgovora potvrđen je primjer odbojke na pijesku kao sporta u kojem je kemija među suigračima jedna od temeljnih pretpostavki za uspjeh. Gotovo svi kazivači smatraju kako dobar tim odbojke na pijesku pretpostavlja i dobru kemiju između suigrača, do te mjere da utječe i na sam rezultat. Postoje brojna istraživanja sportske psihologije koja idu u prilog navedenoj tezi, ali postoje i istraživanja koja ju opovrgavaju. No, sva ta istraživanja izvršena su na puno popularnijim sportovima, poput nogometa, košarke, golfa, dvoranske odbojke i dr., na kojima je već razvijen visok profesionalni nivo. Smatram da je problem s odbojkom na pijesku to što se izraziti napredak sporta, u smislu

profesionalizacije, događa tek zadnjih desetak godina, iako odbojka na pijesku kao sport postoji već jedno stoljeće. Posebice je takav slučaj sa scenom u Hrvatskoj. U Hrvatskoj je odbojka na pijesku još uvijek daleko od profesionalnog nivoa kakav postoji u svijetu. Iz tog razloga za bolje razumijevanje teme ovog rada bilo bi potrebno istraživanje ponoviti samo s profesionalnim ekipama. Takvo istraživanje bi možda pokazalo da s porastom razine profesionalnosti pada potreba za kemijom u timu. Također, radeći istraživanje na pjeskašima i pjeskašicama iz cijelog svijeta istraživanje bi dalo kroskulturni pregled. Smatram kako bi meksikanci imali dosta različitoga za reći recimo po pitanju uloge vodstva za razliku od npr. japanaca. Niti jedan pristup ili stil vodstva ne može se samo preslikati s jedne grupe na drugu, pa tako ni s jedne kulture na drugu. Neke bitne razlike, ovisno o tome s kojeg dijela Hrvatske kazivači dolaze, nisam primijetio. No primijetio sam kako spol možda igra ulogu što se kemije u ekipi tiče. Iz odgovora kazivača zaključio sam kako je kemija kod ženskih ekipa nestabilnija nego kod muških; kad se suigračice ne vole, to se primijeti puno prije nego kod muškaraca. Uloga vođe u timu odbojke na pijesku također se pokazala od bitne važnosti za uspjeh, no i za samu timsku koheziju, odnosno kemiju. Iako su se moja manje-više sva razmišljanja i sve pretpostavke o grupnoj dinamici i važnosti dobre kemije u odbojci na pijesku ovim istraživanjem potvrdila, uspoređivanje odgovora kazivača s istraženim teoretskim pretpostavkama vodstva definitivno mi je otvorilo neke nove vidike, i nagnalo me na nova promišljanja. Vodstvo se u odbojci na pijesku pokazalo kao izrazito fluidan i dinamičan proces, različit od osobe do osobe, od situacije do situacije, od meča do meča, a moguće i od kulture do kulture.

POPIS LITERATURE:

ASCH, Solomon. 1952. *Social Psychology*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall

BARROW, Jeffrey. (1977). The variables of leadership. A review and conceptual framework. *Academy of Management Review*. vol. 2 (2), 231-251.

BARTH, Fredrik. 1959. *Political Leadership among Swat Pathans*. London: Athlone Press

BEZIĆ, Živan. 1975. Fenomen grupa. *Crkva u svijetu*, vol. 10 (4): 314-327

BOLDEN, Richard, Jonathan GOSLING i Antonio MARTURANO. 2003. *A Review of Leadership Theory and Competency Frameworks*. Exeter: University of Exeter

- BROWN, Rupert. 1988./2006. *Grupni procesi: dinamika unutar i između grupa*, prev. V. Čubela Adorić, prijevod 2. izdanja, Jastrebarsko: Naklada Slap
- CARRON, Albert V. 1982. Cohesiveness in Sport Groups: Interpretations and Considerations. *Journal of Sport Psychology*, vol. 4 (4): 123-138.
- CARRON, Albert V. i Paul W. DENNIS. 2001. The Sport Team as an Effective Group. U: *Applied Sport Psychology, Personal Growth to Peak Performance*. 4. izdanje, Mountain View, CA: Mayfield Publishing Company
- CARRON, Albert V., Steven R. BRAY i Mark EYS. 2002a. Team cohesion and team success in sport. *Journal of Sport Sciences*, vol. 20 (2):119-128
- CARTWRIGHT, Dorwin i Alvin ZANDER. 1968. *Group dynamics: Research and theory*. 3. izdanje, New York: Harper & Row
- COX. Richard H. 1998./2005. *Psihologija sporta: Koncepti i primjene*. prev. Marija Peranović, prijevod 4. izdanja. Jastrebarsko: Naklada Slap
- ČULINA, Matko i Marija PARADŽIĆ. 2010. Stanje i perspektive razvoja odbojke na pijesku u Hrvatskoj. U: *Individualizacija rada u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije*, ur. Vladimir Findak. Zagreb: Kineziološki fakultet, 518-522
- EVANS-PRITCHARD, Edward Evan. 1940. *The Nuer*. Oxford, England: Clarendon Press.
- FORSYTH, Donelson R. 2014. *Group dynamics*. 6. izdanje, Belmont, CA: Wadsworth
- GOLEMAN, Daniel. 2000. Leadership that gets results. *Harvard Business Review*, 78-90
- HARDY, James, Mark EYS i Albert V. CARRON. 2005. Exploring the Potential Disadvantaged of High Cohesion in Sport Teams. *Small Group Research*, vol. 36 (2): 166-187
- „History of beach volleyball“. <http://www.fivb.org/EN/beachvolleyball/History.asp> (pristup 4.9.2016.)
- HODAK, Dinko. 1999. „Povijesni razvoj odbojke na pijesku“, diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet za fizičku kulturu, Zagreb
- ISLAM, Shezana. 2010. Anthropological study of organisational culture and leadership, diplomski rad, Sveučilište u Oslu, Oslo

- LÉVI-STRAUSS, Claude. 1967. The social and psychological aspects of chieftainship in a primitive tribe: The Nambikuara of Northwestern Mato Grosso. U: *Comparative Political Systems. Studies in the Politics of Pre-Industrial Societies*, ur. Ronald Cohen i John Middleton. New York: Natural History Press, str. 45-62
- LEWIS, Herbert S. 1974. Leaders and Followers: Some Anthropological Perspectives. *Module in Anthropology* (br. 50). Reading, Mass: Addison-Wesley
- LOTT, Albert J. i Bernice E. LOTT. 1965. Group cohesiveness as interpersonal attraction. *Psychological Bulletin*, vol. 64 (4): 259-309
- MASTERS, James. 2013. „Courting the perfect beach partner: Rogers and Doherty the dream duo“. <http://edition.cnn.com/2013/07/24/sport/human-to-hero-todd-rogers-ryan-doherty/> (pristup 4.9.2016.)
- MULLEN, Brian i Carolyn COPPER. 1994. The correlation between group cohesiveness and performance: an integration. *Psychological Bulletin*, vol. 115 (2): 210-227
- POSPISIL, Leopold. 1964. Law and societal structure among the Nunamiut Eskimo. U: *Explorations in Cultural Anthropology: Essays in Honor of George Peter Murdock*, ur. Ward Goodenough. New York: McGraw-Hill, 395-431.
- STANGOR, Charles. 2004. *Social groups in action and interaction*. New York: Psychology Press
- STOGDILL, Ralph. 1974. *Handbook of leadership: A survey of the literature*. New York: Free Press
- TUCKMAN, Bruce W. 1965. Development sequences in small groups. *Psychological Bulletin*, vol. 63 (6): 384-399
- TUCKMAN, Bruce W. i Mary Ann C. JENSEN. 1977. Stages of small group development revisited. *Group and Organisation Studies*, vol. 2 (4):419 – 427
- VAN VUGT, Mark. 2006. The evolutionary origins of leadership and followership. *Personality and Social Psychology Review*. vol. 10 (4): 354-372
- VAN VUGT, Mark i Anjana AHUJA. 2011. *Naturally Selected: The Evolutionary Science of Leadership*. London: Profile

WILLIAMS, Jean M. i William N. WIDMEYER. 1991. The cohesion-performance outcome relationship in a coaching sport. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, vol. 13 (4): 364-371

SAŽETAK RADA

Odbojka na pijesku: Antropološko istraživanje odnosa suigrača kroz prizmu uloge vođe u timu

Ovaj rad proučava koncepte grupe, grupne kohezije i vodstva, kroz primjer odbojke na pijesku u Hrvatskoj. Radom se pokušava objasniti povezanost između članova grupe i grupne dinamike, odnosno objasniti utjecaj odnosa suigrača u odbojci na pijesku (unutar i van terena) na sam performans tima. Ispituje se u kojoj mjeri kohezija određuje ponašanje grupe, odnosno u kojoj mjeri „kemija“ unutar tima odbojke na pijesku određuje njen performans. Osim kohezije, preispituje se koncept i uloga vodstva.

Ključne riječi: odbojka na pijesku, grupa, tim, kohezija, vodstvo

Beach volleyball: Anthropological research of teammates relationship through the prism of a team-leader role.

This paper explores the concepts of group, group cohesion and leadership, through the example of beach volleyball in Croatia. Author attempts to explain the relationship between group members and group dynamics, i.e. explain the impact of a relationship between teammates, inside and outside the court, on a team performance. The extent to which cohesion determines a behavior of the group, i.e. the extent to which „chemistry“ within a beach volleyball team determines its performance is being tested. Besides cohesion, a concept and a role of leadership is being reviewed.

Key words: beach volleyball, group, team, cohesion, leadership